

Een ongewone ontmoeting met de citroenvlinder

Tijdens een wandeling in de Loonse en Drunense duinen op 17 september 2023 werd mijn aandacht getrokken door opvallend veel vraat aan de bladeren van een struik vuilboom. De veroorzakers van de vraat waren niet moeilijk te vinden: meerdere volwassen groene rupsen deden zich tegoed aan de bladeren.

Tekst en foto's:
Louis van Deventer

De rupsen deden al meteen denken aan die van de citroenvlinder, maar dat was toch vreemd! De citroenvlinder staat immers in Nederland bekend als een soort met één generatie per jaar en een rupsenperiode van april tot eind juni. De soort overwintert als vlinder en paart na de overwintering in het voorjaar waarna de vrouwtjes eitjes afzetten op vuilboom en wegedoorn. De rupsen zijn in mei-juni volgroeid en verpoppen zich vaak tegen een blad van de waardplant. De groene gordelpop is dan perfect gecamoufleerd. De vlinders komen in de periode juni-juli uit, waarna de cyclus zich herhaalt.

Vraatsporen op de struik vuilboom.

Om aan de onzekerheid een eind te maken toch maar enkele rupsen verzameld om nader te onderzoeken en buiten uit te kweken. Die bleken daadwerkelijk van de citroenvlinder te zijn. De eerste rups verpopte zich op 21 september en binnen enkele dagen waren alle rupsen verpopt. Het was afwachten wat er nu zou gaan gebeuren: zouden de poppen

voor de winter nog uitkomen of blijven liggen tot na de winter? Op 9 oktober kwam de eerste vlinder uit de pop, de andere volgden vrij snel daarna, zowel mannetjes als vrouwtjes.

Interessant is de vraag wat er gebeurd is in dit geval. Kan het zo zijn dat een citroenvlinder niet na de winter zoals gebruikelijk, maar na het uitkomen uit zijn verpopping in juli al direct heeft gepaard en vervolgens meteen eitjes heeft afgezet? Dat zou betekenen dat er sprake zou zijn van een ongebruikelijke tweede generatie. Iets wat doorgaans gekoppeld

De dader van de vraatsporen: dikke groene rupsen.

wordt aan gunstige omstandigheden. Dat terwijl ongunstige omstandigheden (bijvoorbeeld extreme weercondities) vaak ook tot afwijkingen in de cyclus kunnen leiden en er meer soorten met één generatie zijn die dan een tweede generatie vormen of uitgesteld uitkomen (persoonlijke mededeling J. Voogd). Er kunnen ook andere scenario's zijn geweest. Zo

Een van de poppen van de verzamelde rupsen.

kunnen de eitjes wel zijn afgezet in de normale periode van april/mei, maar door de droge zomer zijn blijven liggen tot september. Een andere mogelijkheid is dat de rupsjes wel degelijk in de normale tijd zijn uitgekomen, maar hebben "overzomerd" om vervolgens pas daarna te gaan vreten. Of is het toch een uitgestelde eerste generatie imago's geweest?

Kortom: een bijzondere waarneming die allerlei vragen oproept. Een gedachte die zich bijvoorbeeld opdringt, is of de klimatologische omstandigheden zoals de hete en droge zomers en natte en relatief warme winters van de laatste jaren hier een rol spelen. Deze vreemde kwestie heb ik ook voorgelegd aan De Vlinderstichting; er zijn geen andere waarnemingen van rupsen in september uit Nederland bekend. Vanuit het buitenland is een enkele soortgelijke waarneming wel bekend: in Hongarije werden door Adam Gor, universiteit Budapest, op 21 juni 2020 parende citroenvlinders waargenomen. Gor

Een van de uitgekomen poppen. Ja hoor, het is echt een citroenvlinder!

vermoedt dat de hogere temperaturen in zomer en winter van de laatste 5-10 jaren een oorzaak kunnen zijn. Een andere melding – eveneens gedaan in Hongarije – door Wickman, universiteit Stockholm, gaat over de waarneming van eileggende citroenvlinders midden juni 2020. Wickman meldt daarbij dat in Noord-Afrika en Zuid-Europa de citroenvlinder een gedeeltelijke tweede generatie kan hebben.

Voor de toekomst is het in elk geval de moeite waard om bijzonderheden in het gedrag en levenswijze/cyclus van niet alleen de citroenvlinder, maar ook van onze andere vlinders in te gaten te houden. Er valt nog veel te ontdekken over de biologie en ecologie van onze vlinders. Het zou zomaar kunnen dat in de komende jaren dergelijke bijzondere omstandigheden met onze vlinders zich vaker gaan voordoen.

Dank aan Jeroen Voogd voor het lezen van dit artikel en zijn waardevolle suggesties. ●